यथोक्तश्च द्वावेव मिथुनं स्मृतम् । त्रयोग्रामः समाख्यात ऊर्द्ध्वं तु नगरायते । राजवार्त्तादि तेषान्तु भिक्षावार्त्ता परस्परम् । अपि पैशुन्यमात्सर्य्यं सन्निकर्षान्न संशय" इति । परिव्रज्य परिपूर्व्वो व्रजतिस्त्यागे वर्त्तते । अतश्चाहंममाभिमानन्तत्कृतञ्च लौकिकङ्कर्म्मनिचयं वैदिकञ्च नित्यकाम्यात्मकं सन्त्यज्य । तदुक्तं मनुना "सुखाभ्युदयिकञ्चैव नैःश्रेयसिकमेव च । प्रवृत्तञ्च निवृत्तञ्च द्विविधङ्कर्म्म वैदिकम् । इह चामुत्र वा काम्यं प्रवृत्तङ्कर्म्म कीर्त्त्यते । निष्कामं ज्ञानपूर्वं तु निवृत्तमुपदिश्यते । यथोक्तान्यपि कर्म्माणि परिहाय द्विजोत्तमः । आत्मज्ञाने शमे च स्याद्वेदाभ्यासे च यत्नवानिति" । अत्र वेदाभ्यासः प्रणवाभ्यासः । तत्र यत्नवान् । भिक्षाप्रयोजनार्थं ग्राममाश्रयेत् प्रविशेत् न पुनः सुखनिवासार्थम् । वर्षाकाले तु न दोषः । "ऊर्द्ध्वं वार्षिकाभ्यां मासाभ्यां नैकस्थानवासीति" शङ्खस्मरणात् । अशक्तौ पुनर्मासचतुष्टयपर्य्यन्तमपि स्थातव्यम् । "न चिरमेकत्र वसेदन्यत्र वर्षाकालात्" इतिस्मरणात् । "एकरात्रं वसेत् ग्रामे नगरे पञ्चरात्रकम् । वर्षाभ्योऽन्यत्र वर्षासु मासास्तु चतुरो वसेत्" इति कण्वस्मरणात् कथम्भिक्षाऽऽदानङ्कार्य्यमित्यत आह । "अप्रमत्तश्चरेद्भैक्षं सायाह्ने नाभिलक्षितः । रहिते भिक्षुकैर्ग्रामे यात्रामात्रमलोलुपः" अप्रमत्तो वाक्चक्षुरादिचापलरहितो भैक्षञ्चरेत् । वसिष्ठेनात्र विशेषो दर्शितः । "सप्तागाराण्यसङ्कल्पितानि चरेद्भैक्षमिति" । सायाह्ने अह्नः पञ्चसे भागे । तथाच मनुः "विधूमे सन्नमुसले व्यङ्गारे भुक्तवज्जने । वृत्ते शरावसम्पाते नित्यम्भिक्षां यतिश्चरेत्" तथा "एककालञ्चरेद्भिक्षाम्प्रसज्जेन्न तु विस्तरे । भैक्षे प्रसक्तो हि यतिर्विषयेष्वपि सज्यतीति" । अनभिलक्षितः ज्योतिर्विज्ञानोपदेशादिना अचिह्नितः । "नचोत्पातनिमित्ताभ्यान्न नक्षत्राङ्गविद्यया । नानुशासनवादाभ्याम्भिक्षां लिप्सेत कर्हिचिदिति" तेनैवोक्तत्वात् । यत्पुनर्वसिष्ठवचनम् "ब्राह्मणकुले यल्लभेत तद्भुञ्जीत सायम्प्रातर्मांसवर्जमिति" । तदशक्तविषयम् । "भिक्षुकैर्भिक्षणशीलैः पाषण्ड्यादिभिर्वर्जिते ग्रामे । मनुना चात्र विशेष उक्तः । "न तापसैर्ब्राह्मणैर्वा वयोभिरपि वा श्वभिः । आकीर्णम्भिक्षुकैरन्यैरागारमुपसं व्रजेदिति" । यावता प्राणयात्रा वर्त्तते तावन्मात्रं भैक्षञ्चरेत् । तथाच संवर्त्तः "अष्टौ भिक्षाः समादाय स मुनिः सप्त पञ्च वा । अद्भिः प्रक्षाल्य ताः सर्वास्ततोऽश्नीयाच्च वाग्यत" इति । अलोलुपः मिष्टान्नव्यञ्जनादिष्वप्रसक्तः । भिक्षाचरणार्थं यतिपात्राण्याह । "यतिपात्राणि मृद्वेणुदार्वलाबुमयानि च । सलिलैः शुद्धिरेतेषाङ्गोबालैश्चावघर्षणम्" या० मृदादिप्रकृतिकानि यतीनां पात्राणि भवेयुः । तेषां सलिलङ्गोबालावघर्षणञ्च शुद्धिसाधनम् । इयञ्च शुद्धिर्भिक्षाचरणादिप्रयोगाङ्गभूताऽमेध्याद्यनुपहतिविषया तदुपघाते द्रव्यशुद्धिप्रकरणोक्ता द्रष्टव्या । अतएव मनुना "अतैजसानि पात्राणि यस्य स्युर्निर्व्रणानि च । तेषामद्भिःस्मृतं शौचञ्चमसानामिवाध्वरे" इति चमसदृष्टान्तोपादानेन प्रायोगिकी शुद्धिर्दर्शिता । पात्रान्तराभावे भोजनमपि तत्रैव कार्य्यम् "तद्भैक्षं गृहीत्वैकान्ते तेन पात्रेणान्येन वा तूष्णीं मात्रया भुञ्जीतेति" देवलस्मरणात् । एवम्भूतस्य यतेरात्मोपासनाङ्गनियमविशेषमाह । "सन्निरुध्येन्द्रियग्रामं रागद्वेषौ प्रहाय च । भयं हृत्वा च भूतानाममृतीभवति द्विजः" या० । चक्षुरादीन्द्रियसमूहं रूपादिविषयेभ्यः सम्यक्निरुध्य विनिवर्त्य रागद्वेषौ प्रियाप्रियविषयौ प्रहाय त्यक्त्वा चशब्दादीर्ष्यादीनपि । तथा भूतानामपकारकरणेन भयमकुर्वन् शुद्धान्तःकरणः सन्नद्वैतसाक्षात्कारेणामृती भवति मुक्तो भवति । किञ्च । "कर्त्तव्याशयशुद्धिस्तु भिक्षुकेण विशेषतः । ज्ञानोत्पत्तिनिमित्तत्वात्स्वातन्त्र्यकरणाय च" या० । विषयाभिलाषद्वेषजनितदोषकलुषितस्याशयस्यान्तःकरणस्य शुद्धिः कल्मषक्षयः प्राणायामैःकर्त्तव्यः । तस्याः शुद्धेरात्माद्वैतसाक्षात्काररूपज्ञानोत्पत्तिनिमित्तत्वात् । एवञ्च सति विषयासक्तितज्जनितदोषात्मकप्रतिबन्धक्षये सत्यात्मध्यानधारणादौ स्वतन्त्रोभवति । भिक्षुकेण त्वेषा शुद्धिर्विशेषतोऽनुष्ठेया । तस्य मोक्षप्रधानत्वात् मोक्षस्य च शुद्धान्तःकरणतामन्तरेण दुर्लभत्वात् । यथाह मनुः "दह्यन्ते ध्मायमानानां धातूनां हि यथा मलाः । तथेन्द्रियाणान्दह्यन्ते दोषाः प्राणस्य निग्रहादिति" ।

तेषां कर्त्तव्यानि च निर्ण० सि० दर्शितानि यथा "प्रातरुत्थाय ब्रह्मणस्पते इति जपित्वा दण्डादीनि भूमौ निधाय मूत्रपुरीषयोर्ग्रहस्थचतुर्गुणं शौचं कृत्वाऽऽचम्य पर्वद्वादशीवर्ज्जं प्रणवेन दन्तधावनं कृत्वा तेनैव मृदा बहिःकटिं प्रक्षाल्य जलतर्पणवर्जं स्नात्वा पुनर्जङ्घे प्राक्षाल्य वस्त्रादीनि गृहीत्वा केशवादिगमोन्तनामभिस्तर्पयित्वा भूस्तर्पयामीत्यादिव्यस्तसमस्ताभिर्व्याहृतिभिमहर्जनस्तर्पयामीति तर्पयेत् । ओं भूः स्वा-